

Intervju s prvim urednikom prof. dr. Mirkom Vintarjem ob dvajsetletnici revije Uporabna informatika

Prva številka revije Uporabna informatika je izšla septembra 1993. Bili ste pobudnik za njeno ustanovitev in tudi avtor programske zasnove revije. Kaj vas je gnalo k temu? Kakšni so bili cilji? Komu je namenjena revija?

Če želimo predstaviti motive, vzgibe in okoliščine, v katerih je začela nastajati revija, potem moramo še posebno zaradi mlajših bralcev nekoliko širše orisati čas na začetku devetdesetih let in stanje informatike v tistem času; potem bo mogoče tudi lažje razumeti, zakaj smo prišli do sklepa o ustanovitvi takšne revije. V tistem času je prišlo do nekega preloma v razvoju informatike in to z več vidikov. Po eni strani je bilo konec obdobja velikih računalniških sistemov, t. i. mainframov. To lahko ilustriramo s tem, da je bil metaforični nosilec tega razvoja, podjetje IBM, takrat skoraj pred propadom. Po drugi strani pa se je začelo novo obdobje, ki sta ga izrazito označevala razvoj in nagla širitev uporabe osebnih računalnikov. Čeprav vemo, da so se osebni računalniki pojavili prej, pa je množični razmah osebno računalništvo doživelo konec osemdesetih, na začetku devetdesetih let. To je pomenilo, da informacijska tehnologija oz. njena uporaba ni več omejena na »steklene stolpe« in ozke skupine izbranih profesionalnih uporabnikov, temveč je tehnologija postala dostopna širokim ljudskim množicam. Postala je delovno orodje vseh zaposlenih, ki so takrat delovali v pisarniških okoljih. Hkrati ne smemo pozabiti, da je bila ravno v tem času že na obzorju tudi širša uporaba interneta.

Zdelo se mi je, da je napočil čas, ko potrebujemo revijo, ki bo spremljala vse te razvojne korake, obveščala zainteresirano strokovno javnost o razvoju na tem področju in bo postala forum za prenos znanja, idej in dobrih praks. Takrat sta v Sloveniji obstajali reviji Moj mikro, ki je bila bolj informativnega značaja, in znanstvena revija Informatica, ki jo je izdajalo Slovensko društvo INFORMATIKA. Zdelo se mi je, da potrebujemo prvenstveno strokovno revijo, ki bo zapolnila to vrzel. Sam sem že takrat menil, da bi morala to biti ne le strokovna, temveč strokovno-znanstvena revija, ki bi tako postala tudi most za pretok znanja in idej med akademsko sfero in prakso. Zato smo že na začetku želeli vključiti v oblikovanje in potem v razvoj revije tako učitelje, strokovnjake, ki delujejo na slovenskih univerzah, kot tudi čim več praktikov. Hkrati smo potrebovali poleg znanstve-

ne revije Informatica, ki je izhajala v angleškem jeziku, tudi revijo, ki bo segala v znanstveni prostor in objavljala prispevke tudi v slovenskem jeziku.

To začetno idejo in predlog o izdajanju revije sem predstavil na enem od srečanj informatikov, ki jih je dolga leta v Grimščah organiziral prof. Jože Gričar. Ideja je padla na plodna tla in že na tistem srečanju je bil sprejet sklep, da začnemo s pripravami na izdajanje revije. Imenovan je bil iniciativni odbor. Poleg mene je bila v delo takoj vključena gospa Katarina Puc, ki je bila potem tehnična urednica in za katero moram povedati, da je odigrala ključno vlogo pri nastajanju in nadaljnjem razvoju revije.

Revijo izdaja Slovensko društvo INFORMATIKA. Kakšna je bila vloga društva pri ustanovitvi revije in kasneje, v času izhajanja revije?

Tudi ob tem vprašanju je treba za razumevanje vloge društva najprej osvetliti njegov razvoj v tistem obdobju. Društvo je bilo ustanovljeno že v sedemdesetih letih, vendar je njegovo delovanje v osemdesetih povsem zaspalo. Na začetku devetdesetih smo še posebno po zaslugi gospoda Tomaža Banovca, tedanjega direktorja Zavoda za statistiko, društvo ponovno začeli postavljati na noge. Pod njegovim predsedovanjem in pomembni pomoči dr. Andreja Kovačiča smo uspeli pod okrilje društva od Zveze ekonomistov Ljubljana prenesti organizacijo vsakoletne konference Dnevi slovenske informatike, ki je še danes ena najpomembnejših aktivnosti društva. Dejavnost društva se je širila in začeli smo se spraševati, katere so primerne dejavnosti in poslanstva. Glede na to, da je razvoj stroke eno od poslanstev revije, je izvršni odbor društva pozdravil in podprl idejo o njenem izdajanju. Društvo je takrat pri pripravi in kasneje pri razvoju in izdajanju revije zagotavljalo vso potrebno pomoč, predvsem pa je ves čas zagotavljalo dokaj stabilno financiranje, kar je za razvoj izrednega pomena.

Kdo je sodeloval in še sodeluje pri ustvarjanju revije?

Omenili smo že gospoda Tomaža Banovca, ki je bil v času priprave in izdaje prve številke predsednik društva in je projekt ves čas podpiral. Gospa Katarina Puc ni bila le prva tehnična urednica in lektorica, ki je

to delo potem opravljala deset let, temveč je poskrbela tudi za vse potrebne administrativne postopke, ki so omogočili izhajanje revije, kar bi brez nje trajalo neprimerno dlje. Ko sem te dni ponovno pogledal prvo številko, sem opazil, da je vsaj tretjina članov prvotnega uredniškega odbora še vedno aktivnih, kar kaže na to, da je bil že na začetku ustvarjen »habitat«, ki ga tak projekt potrebuje za svoj dolgoročni obstoj. Sem spadajo vsi deležniki revije, ki so na koncu s kakovostno revijo poplačani za svoj prispevek: uredniški odbor, avtorji, bralci, društvo kot izdajatelj, številni recenzenti, ki so prispevali h kakovosti prispevkov, ne nazadnje pa tudi sponzorji, ki so tudi pripomogli, da je revija lahko ves čas izhajala nemoteno.

Kako je po vašem mnenju revija prispevala k oblikovanju strokovnega jezika informatike?

Poleg razvoja stroke je bila skrb za negovanje slovenskega strokovnega jezika na tem področju ena od pomembnih dimenzij ves čas izhajanja revije. Uporabna informatika je edina strokovno-znanstvena revija na področju informatike, ki dvajset let izhaja v slovenskem jeziku. Avtorji člankov morajo namesto angleških poiskati slovenske izraze ali ustvariti nove. Menim, da je bil prispevek revije na tem področju pomemben. Navsezadnje iz uredniškega kroga Uporabne informatike izhaja tudi skupina, ki že vrsto let deluje kot jedro Islovarja, terminološkega slovarja informatike, in je odigrala pomembno vlogo pri njegovem razvoju.

Prve številke revije so vsebovale štiri strokovne članke in so imele 40 strani. Zdaj je revija obsežnejša in vsebuje tudi znanstvene članke. Kako bi ocenili vsebinski razvoj revije?

Na podlagi izkušenj pri urednikovanju revije v prvem obdobju in nadaljnjem sodelovanju v uredniškem odboru lahko rečem, da so bili vedno tudi vzponi in padci. Res je, da je bila takrat revija po obsegu bistveno skromnejša, danes je obseg skoraj dvakrat večji. Tudi za kakovost prispevkov bi lahko ocenil, da je danes v povprečju na višji ravni, kar lahko v veliki meri pripišemo tudi razvoju stroke.

Vzponi in padci pa so povezani predvsem s prilivom prispevkov. Na začetku smo imeli težave s pridobivanjem prispevkov, še posebno prispevkov iz prakse je bilo bistveno manj, kot bi si želeli glede na programsko zasnovo revije. Proti koncu devetdesetih let se je stanje bistveno izboljšalo, danes pa opazam spet zmanjšanje priliva prispevkov.

Menim, da je to odraz širšega stanja strokovne-

ga tiska v Sloveniji. Praktiki ne čutijo potrebe, da bi svoje znanje posredovali prek tovrstnih kanalov, akademska sfera pa ima drug problem: na raziskovalni agenciji in na slovenskih univerzah dajejo prevelik pomen le objavam v tujih revijah. Preverjanje raziskovalnih dosežkov v mednarodnem okolju je seveda potrebno, vendar bi morali skrbeti za pretok znanja tudi v slovenskem okolju.

Ste član uredniškega odbora revije in od blizu spremljate njeno izdajanje. S kakšnimi dilemami se danes spopada uredniški odbor? Kako danes uresničujemo glavne cilje revije?

Temeljni poslanstvi revije, ki sem ju omenil, se do danes nista bistveno spremenili, spreminjajo pa se okoliščine, prav tako se hitro razvija stroka, zato se mora uredništvo v določenem pogledu odzivati na te spremembe.

Zelo se mi zdi pomembna internacionalizacija. Podpiram pobudo za širitev uredniškega odbora s tujimi strokovnjaki, prav tako je treba pritegniti k sodelovanju več tujih avtorjev – tako praktikov kot raziskovalcev. V preteklosti smo že izdali tematsko številko, ki je bila v celoti v angleškem jeziku. Ta širitev in odpiranje v mednarodni prostor je za revijo nujna.

Pri vključevanju praktikov v delo revije smo bili le deloma uspešni že na začetku delovanja revije in tako je tudi še danes.

Kako ocenjujete spremembe na področju informatike v tem obdobju? Na eni strani se soočamo z izredno hitrim tehnološkim razvojem, spremenila se je vloga informatike v vsakdanjem življenju, podjetjih, upravi. Po drugi strani pa se zdi, da se pogosto srečujemo s podobnimi, če ne enakimi problemi kot pred dvajsetimi leti.

S to oceno se povsem strinjam. V tem obdobju se je zgodil izjemen tehnološki razvoj, ki se še posebno odraža v tehničnih karakteristikah današnjih naprav. Pred dvajsetimi leti je bila informacijska tehnologija za mnoge še bolj »modni trend«. Menedžerji so se radi slikali ob računalnikih, četudi so jih številni še malo uporabljali. Danes pa je to standardna oprema, ki je povsem vtkana v poslovanje organizacij na vseh ravneh. Zgodil se je temeljit premik od tehnoloških k poslovnim vidikom, hkrati pa se konceptualno pogosto vračamo v preteklost.

Naj ilustriram; dejstvo je, da se enaki ali podobni koncepti, ki smo jih že poznali v preteklosti, pogosto pojavljajo v novih preoblikah. Lahko dam za primer računalništvo v oblaku. V sedemdesetih in osemdesetih letih je prevladovala velika centralizacija virov preko velikih računalniških centrov. Z razvojem osebnega

računalništva pa je razvoj začel naglo korakati v smeri vse večje decentralizacije virov in procesne moči, ki je organizacijam poleg prednosti prinesla tudi številne težave. Z naglim vzponom koncepta računalništva v oblaku pa lahko rečemo, da gremo ponovno nazaj v centralizacijo virov. Vendarle se je pri tem zgodil pomemben premik, saj informatiko zdaj vse bolj razumemo kot uporabniško storitev, ki jo lahko najamemo od najugodnejšega ponudnika na trgu.

Kateri so ključni izzivi informatike danes? Katera so vprašanja, s katerimi se največkrat soočajo informatiki v poslovni praksi, in kaj so aktualne raziskovalne teme?

Ključni izzivi, s katerimi se srečujejo vodje informatike danes, so povezani s strahotno konkurenčnostjo na trgu, na katerem nastopajo podjetja – pri čemer je prav inovativna uporaba informatike v poslovanju lahko dodatna prednost organizacije –, in pa z zelo zaostrenimi finančnimi razmerami. To ima za posledico zelo trd način dokazovanja finančne upravičenosti naložb v nove rešitve, česar včasih ni bilo toliko. To predstavlja tudi nov izziv za raziskovalno sfero, ki bo morala dati večji poudarek prav razvoju metod in pristopov za lažje in boljše vrednotenje učinkov informatike, kar je bilo v preteklosti pogosto zanemarjeno.

Delujete predvsem na področju informatike v javni upravi. Kako sta gospodarska kriza in – posledično – varčevanje zaznamovala to področje? Lahko govorimo tudi o priložnostih, ki jih omogoča informatika?

V javnem sektorju lahko govorimo o zlatem obdobju razvoja e-uprave v preteklih letih. Temu področju je bila namenjena izjemna pozornost, številni politiki in vlade so prepoznali strateški pomen informatike. Informatika v javni upravi oz. e-uprava se je v prejšnjem desetletju povzpela na strateško raven in postala predmet obravnave v strateških vladnih dokumentih, kar je bila novost, saj je bila prej vedno obravnavana le na nižjih hierarhičnih ravneh odločanja. To se je odražalo tudi v velikih vlaganjih, npr. v Evropi okoli 50 milijard evrov, kar je v povprečju okrog 2,2 odstotka BDP na letni ravni, v Sloveniji pa med 100 in 120 milijoni evrov, kar predstavlja nekoliko nižji delež BDP.

Študije OECD napovedujejo za razvite države nadaljevanje teh trendov. Pametne vlade bodo prej povečevale kot zmanjševale vlaganja, saj lahko z informatiko naredimo upravo učinkovitejšo in znižujemo stroške, hkrati pa je razvita e-uprava pomemben dejavnik gospodarskega razvoja in rasti BDP.

Skrbi pa me za Slovenijo, saj so pri nas trendi zelo zaskrbljujoči. Področje nazaduje, najrazvitejši, ki smo jim bili že zelo blizu, nam spet uhajajo. Predvideni so dodatni finančni rezi, po drugi strani pa se vse bolj izkazuje potrebe po večji učinkovitosti javnega sektorja, pri čemer je ta dejavnik – možnosti, ki jih ponuja pri tem informatika – povsem zanemarjen.

Kako vidite razvoj informatike v prihodnje? Katere spremembe bodo ključne? Kako se bodo spreminjali profili informatikov? Kako se bodo spremenila potrebna znanja?

Da se bo razvoj nadaljeval z nezmanjšanim tempom, ni nobenega dvoma. Zdi se mi, da se informatika kot stroka naglo spreminja, predvsem pa nastajajo novi profili informatikov, ki jih bomo potrebovali v prihodnosti. Po eni strani lahko ugotavljamo, da se razvoj informacijskih rešitev še bolj seli v velike razvojne organizacije, specializirane za razvoj aplikacij. Pravega razvoja v manjših organizacijah, bodisi v podjetjih, bodisi v javnem sektorju, tako rekoč ni več. Na eni strani bodo specializirana razvojna podjetja še vedno potrebovala dobro usposobljene strokovnjake, ki bodo obvladovali vse sodobne tehnologije, po drugi strani pa bomo vedno bolj potrebovali nov profil informatika, ki pa še ni čisto izoblikovan in ga tudi v naših študijskih programih nimamo povsem izoblikovanega. Gre za izrazito uporabniški profil informatika, ki bo v veliki meri sposoben ponuditi storitev podpore za rešitve, ki bodo nastajale zunaj.

In na koncu, kako bodo te spremembe vplivale na revijo Uporabna informatika? Kakšno prihodnost bi napovedali reviji glede na razvoj informacijske tehnologije in glede na spremembe v družbi?

Sem optimist. Menim, da sta poslanstvo in položaj revije danes vsaj tako pomembna kot pred dvajsetimi leti. Res pa je, da mora revija skrbno slediti prej omenjenim trendom. Z nekaterimi zadnjimi potezami se je že šlo v pravo smer, predvsem bi izpostavil nujno internacionalizacijo. Želim si, da bi revija vsaj še naslednjih dvajset let opravljala svoje poslanstvo.

Rad bi se zahvalil vsem, ki so sodelovali bodisi pri nastajanju revije bodisi pri njenem dvajsetletnem delovanju. Brez vseh teh prizadevnih posameznikov, ki jih ne bi poimensko navajal, ker bi zagotovo koga pozabil, take revije, kot jo imamo danes, zagotovo ne bi bilo. Hkrati želim sedanjemu uredniku in uredništvu veliko uspeha pri nadaljnjem urejanju revije.

Jurij Jaklič in Katarina Puc